

FUNKCJONOWANIE KLAS ŁĄCZONYCH W POLSKIM SYSTEMIE EDUKACJI

Dr hab. prof. UR Ryszard Pęczkowski

Sulejówek, listopad 2014



System nauczania w klasach łączonych
polega na tworzeniu sytuacji, w której nauczyciel
w tym samym miejscu i czasie
pracuje z dwoma zespołami klasowymi
realizując dwa różne programy.



KLASY ŁĄCZONE W LICZBACH

Rok szkolny 1922/23 – 90,11%

Rok szkolny 1936/37 – 57,34%

Rok szkolny 1945/46 – 80,60%

Rok szkolny 1960/61 – 60,70%

Rok szkolny 1970/71 – 36,40%

Rok szkolny 1981/82 – 32,20%

Rok szkolny 1988/89 – 16,00%

Rok szkolny 1990/91 – 13,80%

Rok szkolny 1999/00 – 19,50%

Rok szkolny 2006/07 – 22,88%

Rok szkolny 2012/13 – 23,10%

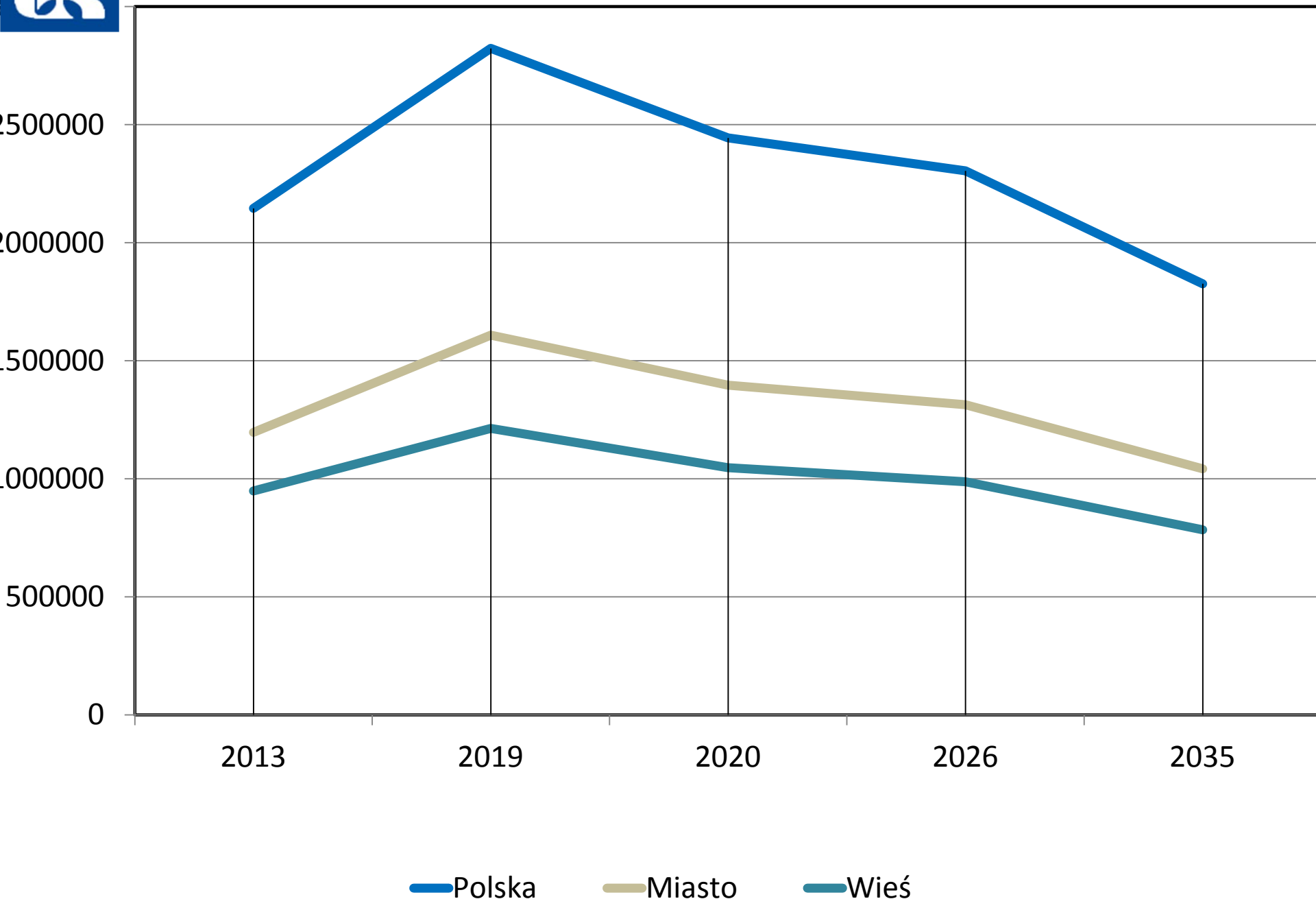


Wydział Pedagogiczny - Zakład Pedagogiki Szkolnej

Województwo	1999/2000	2006/2007	2012/2013
podlaskie	46,7	34,5	40,91
lubelskie	34,7	32,1	40,95
świętokrzyskie	32,4	29,4	37,52
warmińsko - mazurskie	20,8	19,1	26,17
podkarpackie	20,5	20,9	35,81
łódzkie	19,8	16,2	20,18
mazowieckie	19,6	20,9	22,74
wielkopolskie	17,4	16,5	21,03
opolskie	16,9	10,9	13,54
kujawsko - pomorskie	16,7	13,9	15,88
małopolskie	16,6	16,1	22,80
lubuskie	15,4	16,1	20,06
zachodniopomorskie	12,3	11,2	15,40
pomorskie	10,6	13,2	11,64
dolnośląskie	9,2	11,9	13,41
śląskie	8,1	10,3	12,67



Wydział Pedagogiczny - Zakład Pedagogiki Szkolnej





PRAWNE PODSTAWY FUNKCJONOWANIA KLAS ŁĄCZONYCH

Ustawa z 11 marca 1932 r. zwana „ustawą jędrzejewiczowską”.

Rozporządzenie z dnia 21 listopada 1933 r. wprowadza następujące formy organizacji procesu kształcenia, a mianowicie:

- a) w poszczególnych klasach, uczących się w osobnych izbach pod kierunkiem różnych nauczycieli;
- b) w kompletach złożonych z klas uczących się w tej samej izbie pod kierunkiem jednego nauczyciela;
- c) w zespołach złożonych z uczniów różnych klas, uczących się pod kierunkiem jednego nauczyciela;
- d) w grupach złożonych z uczniów tej samej klasy.



Specyficzne cechy nauczania w klasach łączonych

wg. rozwiązań wprowadzonych w okresie międzywojennym:

1. Nauka w klasach łączonych (kompletach) odbywała się według osobnych programów nauczania.

Określały bardzo precyzyjnie warunki realizacji programu, np. w szkole powszechnej drugiego stopnia przedmiot „przyroda” w klasie V realizowano następująco: 3 godziny nauki głośnej lub 2 godziny nauki głośnej i 1 godzina nauki cichej, przy czym jedna godzina nauki głośnej realizowano w toku nauki cichej uczniów klasy VI.

2. Lekcje podzielona została na dwie fazy:

- ⇒ *Faza głośna, realizowana przez nauczyciela z uczniami jednej klasy;*
- ⇒ *Faza cicha, realizowana w drugiej klasie, stanowiła uzupełnienie fazy głośnej, a jej istota polegała na samodzielnej pracy uczniów.*



1. 1950 r. – instrukcja Ministra Oświaty - komplet składający się z dwóch klas może liczyć:

- ❖ w szkole z jednym nauczycielem – max. 12 uczniów;
- ❖ w szkole z dwoma nauczycielami – max. 18 uczniów;
- ❖ w szkole z trzema nauczycielami – max. 24 uczniów.

2. 1961 r. – wytyczne Ministra Oświaty dotyczące organizacji sieci 8-klasowych szkół podstawowych:

„przy organizowaniu nauki w klasach łączonych należy przestrzegać zasady, że liczba uczniów w połączonym zespole dwóch klas nie może przekraczać 30. Dopuszczalne jest przekroczenie tylko na lekcjach rysunku, śpiewu i WF, jeśli warunki na to pozwalają i jeśli zespoły nie przekroczą liczby 40”.

Od tego roku problematyka nauczania w klasach łączonych znika z ustaw oświatowych i pojawia się w dokumentach innych, np. *Programach nauczania*.



STAN OBECNY

1999 r. – rozporządzenie MEN w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych w § 4 stwierdza:

„Jeżeli, w wyjątkowych przypadkach, w szkole organizowane jest nauczanie w klasach łączonych dyrektor dostosowuje ramowy plan nauczania z uwzględnieniem możliwości pełnej realizacji przyjętych programów nauczania. Dopuszcza się możliwość połączenia zajęć oddziałów przedszkolnych dla dzieci sześciolletnich z zajęciami uczniów klasy pierwszej sześciolletniej szkoły podstawowej”.

Dz. U. z 1999 r., nr 14, poz. 124.



2001 r. - rozporządzenie w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół:

w § 5, ust. 7, załącznika nr 2 ustawodawca dopuszcza możliwość organizacji nauczania w klasach łączonych w szkołach podstawowych, działających w szczególnie trudnych warunkach demograficznych lub geograficznych, przy czym możliwość ta musi być zapisana w statucie szkoły.

W ramowym statucie dla gimnazjum oraz liceum ogólnokształcącego takiej możliwości nie ma.

Dz. U. z 2001 r., nr 61, poz. 624, z późn. zm.



2002 r. – rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych:

dopuszcza się możliwość nauczania w klasach łączonych, przy czym dyrektor szkoły zobowiązany jest do dostosowania ramowych planów nauczania do zaistniałej sytuacji – *łączenia klas* – z uwzględnieniem możliwości pełnej realizacji przyjętych programów.

Jednocześnie ustawodawca stworzył możliwość łączenia zajęć oddziałów przedszkolnych dla dzieci sześciolletnich z zajęciami uczniów klasy pierwszej szkoły podstawowej



FINANSOWANIE

Bardzo niekorzystny dla szkół pracujących w systemie klas łączonych
algorytm naliczania części oświatowej subwencji ogólnej jednostki
samorządu terytorialnego

JAK ZMIENIĆ SYSTEM FINANSOWANIA?

Zmiana definicji obszaru wiejskiego.

Obowiązuje następująca definicja: *obszar wiejski to obszar całej Polski z wyłączeniem miast o liczbie ludności powyżej 5 tys.*

Na przykład: wprowadzić definicję OECD, która określa obszar wiejski jako obszar, który na poziomie lokalnym NTS 5, czyli w Polsce na poziomie gmin, cechuje gęstość zaludnienia poniżej 150 osób na 1 km²;



Wprowadzenie do algorytmu naliczania części oświatowej subwencji ogólnej JST dwóch kryteriów, które stanowić powinny podstawę obliczania wysokości subwencji, a mianowicie:

- wysokość dochodów własnych JST w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Im mniejszy dochód tym wyższa subwencja oświatowa;
- wskaźnik bezrobocia na terenie JST. Im wyższy tym subwencja wyższa.



STEREOTYPY

1. Nauczanie w klasach łączonych oznacza niski poziom, niskie efekty kształcenia.
2. Nauczanie w klasach łączonych oznacza wysokie koszty kształcenia.
3. Nauczyciele pracujący w klasach łączonych to kadra o niskim poziomie kwalifikacji zawodowych oraz negatywnym stosunku do podnoszenia i doskonalenia własnych kwalifikacji.
4. Nauczanie w klasach łączonych realizowane jest w szkołach o niskim poziomie infrastruktury dydaktycznej.



Wydział Pedagogiczny - Zakład Pedagogiki Szkolnej

Etap badania	Klasy łączone		Klasy jednorodne szkoła wiejska		Klasy jednorodne szkoła miejska	
	Średnia	%	Średnia	%	Średnia	%
1995/96	22,05	56,54	23,50	60,25	26,34	67,57
1998/99	24,36	62,46	23,98	61,49	25,54	65,26
2002/03	25,46	65,28	24,50	62,82	25,44	65,23
2005/06	24,71	63,28	23,45	60,12	25,19	64,59
2011/12	26,12	66,89	22,45	57,56	24,56	62,97



KOSZTY KSZTAŁCENIA

Średni koszt kształcenia ucznia w szkole prowadzącej nauczanie w klasach łączonych jest wyższy – w zależności od regionu od 20 do 60 %.

Szczegółowa analiza poszczególnych składników kosztów tych szkół wskazuje jednoznacznie:

Nie jest to cecha przynależna wyłącznie tej formie realizacji procesu kształcenia.

Główna przyczyna wysokich kosztów tkwi w niewłaściwej strukturze zatrudnienia



Nauczyciele pracujący w klasach łączonych

To jedna z najlepiej przygotowanych grup pracujących w systemie edukacji, charakteryzująca się:

- ✓ Najwyższym wskaźnikiem nauczycieli przygotowanych do prowadzenia drugiego przedmiotu;
- ✓ Jednym z najwyższych wskaźników uczestnictwa w systemie doskazywania i doskonalenia nauczycieli.

Podstawowe problemy

- Brak stosownej oferty doskonalenia dla nauczycieli;
- Prawie zupełny brak opracowań metodycznych
- Bardzo ograniczone środki umożliwiające doskonalenia



Infrastruktura

Problemy

Bardzo ograniczone, a w wielu przypadkach brak, środków na modernizację infrastruktury, zwłaszcza w obszarze technologii informacyjnych, w tym bibliotek szkolnych.

Bez wsparcia zewnętrznego, np. z części oświatowej subwencji ogólnej JST, utrzymanie dotychczasowej infrastruktury będzie niemożliwe



PROCES KSZTAŁCENIA

KLASA „A”	KLASA „B”
Praca pod kierunkiem nauczyciela FAZA GŁOŚNA	Samodzielna praca ucznia FAZA CICHĄ
Samodzielna praca ucznia FAZA CICHĄ	Praca pod kierunkiem nauczyciela FAZA GŁOŚNA



FAZA GŁOŚNA – to określony w czasie fragment lekcji, w którym uczniowie jednej klasy pracują pod kierunkiem nauczyciela. W fazie tej nauczyciel, poza realizacją określonych treści kształcenia, przygotowuje uczniów do wykonania pracy w fazie cichej. Materiał nauczania i stosowane metody pracy w czasie realizacji fazy głośnej są w klasach łączonych takie same, jak w klasach jednorodnych.

FAZA CICHA (nauka cicha) - to samodzielna praca uczniów drugiej klasy, polegająca na wykonywaniu zadania zleconego przez nauczyciela.

Obie fazy lekcji realizowane są równolegle.

Po upływie określonego czasu następuje zmiana sposobu pracy uczniów

Bezwzględnie należy zmienić otoczenie, tzn.

1. Zaprzestać stosowania procedur sepizacyjnych wobec zjawiska nauczania w klasach łączonych.
2. Zmienić zasady finansowania szkół pracujących w systemie klas łączonych.
3. Stworzyć prawne podstawy umożliwiające nauczycielom indywidualne podejście do sytuacji, w której łączenia uczniów dwóch najbliższych klas staje się uzasadnioną koniecznością, w tym szczególnie:
 - ✓ Określenia warunków „*kiedy i jak łączyć?*”;
 - ✓ Określenie standardów ilościowych, np. *Ilu uczniów max. Może funkcjonować w oddziale powstałym z połączonych klas*;
 - ✓ Umożliwienia wprowadzania rozwiązań alternatywnych wobec systemu klasowo – lekcyjnego, np. *Realizacji procesu kształcenia w grupie zróżnicowanej wiekowo, póki co, w szkole nie można tworzyć takich grup*



Wydział Pedagogiczny - Zakład Pedagogiki Szkolnej

POLSKA	MIASTO				WIEŚ			
	2006	%	2013	%	2006	%	2013	%
do 50 uczniów	181	4,68	182	4,90	2067	22,40	2214	25,60
51 - 100 uczniów	257	6,65	399	10,74	3546	38,42	3453	39,92
101 - 150 uczniów	263	6,80	275	7,40	1843	19,97	1547	17,89
ponad 150 uczniów	3165	81,87	2858	76,95	1773	19,21	1435	16,59
Razem	3866	100,00	3714	100,00	9229	100,00	8649	100,00
Średnia wielkość szkoły	372		317		105		95	
Tendencja	-14,78				-9,52			